

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

פרשת נשא – אבות פרק א'

עורך: הרב יוסף ברנר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

פרשת נשא – שבת נאך שבועות...

צדיקים היו אומרים: שהנה העולם נוהג לכנות את שבת זו, "שבת נאך (אחר) שבועות", אבל האמת היא שהשבת היא "נאך (עדיין) שבועות"... הקולות והברקים ההתעלות וההימחרות שנשמעו והורגשו בעת קבלת התורה, עדיין מהדהדים באוזנינו...

אמר הכותב: גם אני אמרתי 'ראו זה ברקאי' כאשר שמעתי אמש בעת נעילת ההג בעריכת שולחנו של כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולין שליט"א אמרה נפלאה, שלעניות דעתי – נותנת לנו חיוך והרגשה מיוחדת שהשבת והימים והשבועות הבאים הם "נאך (עדיין) שבועות!"... דהנה, ידוע הגמרא (שבת פה): "כשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו? אמר להן לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו וכו' תנה הודך על השמים (תהלים ה, ה). אמר לו הקב"ה למשה, אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה". ולכאורה צריכים להבין מהו הלשון "וחזור להן תשובה", היה צריך לומר "תענה להם תשובה"? שנית, מהו העניין שיאחוז בכסא ויחזור להם תשובה? אלא הנראה לומר: דהנה מענת המלאכים היתה, מה פתאום לתת את התורה לאנשים פשוטים בדרגת 'אנוש' שיחטאו ויעברו על מצוות התורה, וזה היה שאלתם: "מה 'אנוש' כי תזכרנו?" – מדוע לתת להם את התורה הרי יעשו עבירות ויעבדו ע"ז כאנשים פחותים כדור "אנוש" (שבת קיח). אמר לו הקב"ה למשה: "אחוז בכסא כבודי" – תאמר להם ששם למטה יש את המושג "חזרה בתשובה" וגדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד (יומא פא), "וחזור להם תשובה" – ומשמים נותנים לאדם לחזור בתשובה על חטאיו, ולכן אינני מקבל את טענתכם – מה 'אנוש' כי תזכרנו, כי "אחוז בכסא", "וחזור להם תשובה" – כאן למטה יש את המושג "חזרה בתשובה"...

אמר הרח"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע – "נשא", היא הפרשה הגדולה שבתורה ובה קע"ו פסוקים, וכנגדה אשרי תמימי דרך היא הפרשה הגדולה שבתנ"ך ובה קע"ו פסוקים, וכנגדם מסכת בבא בתרא היא הגדולה שבש"ס ובה קע"ו דפים. ובפרשת נשא יש אריכות גדולה במדרשים ובזוהר יותר מאשר בכל פרשיות השבוע. כי פרשה זו חלה כמעט תמיד מיד אחרי 'הג השבועות' זמן מתן תורתנו, והראו חז"ל מידת התפשטות והתרחבות, מעין התקשרות וחביבות יתר לתורה שזכו בה בעת קבלתה...

נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם (ד.כב)
בשנה אחת בפרשת נשא, הגיע לשבות אצל הרח"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע יחסן אחד, שהוא עצמו לא היה תלמיד חכם גדול והיתה בו גאות יותר משמינית שבשמינית... ואף היה נותן הרגשה כל הזמן, כי ראוי לחלוק לו כבוד, והיה עושה פעולות בשביל לקבל... הרגיש בכך הרבי, והתחיל לומר את דברי תורתו, וכדרכו התמידית, פירש את המסר בדברי הפסוק: "נשא את ראש בני" – אדם שמתנהג בנשיאת ראש, בראש מורם, כי הוא יחסן ובנן של קדושים... "גרשון" – תגרשו אותו, כי יחסן בלבד לא נחשב לכלום! אבל אם "גם הם לבית אבותם" – אם יחסן האבות הוא רק "גם", מעין נספה ותוספת ליחסן עצמי של לימוד ומידות טובות, אז "למשפחותם" – אז הוא יכול להתייחס למשפחתו...

וכפר עליו מאשר חטא על הנפש (ו.יא)

וכי באינו נפש חטא זה? – אלא שציער עצמו מן היין (נדרים י). שאלו את הרח"ק מאוסטרובצה זי"ע שבידוע היה מרבה בתעניות, מפני מה הוא

מענה כל כך את עצמו, והרי אנו מוצאים, שנוזר חייב להביא קרבן אף משום "שציער עצמו מן היין", ובוודאי "כל היושב בתענית נקרא חוטא"? (תענית יא). השיב על כך: לא נאמר "כל המתענה", אלא "כל היושב בתענית", הדיוק הוא על התיבה "היושב", על מי שהתענית מחלישה אותו ומעכבת בעדו מלחיות עולה במדרגה בעבודת השם, והוא נעשה "יושב" במקומו, כגון זה אסור לו שיתענה...

הרח"ק מאפמא זי"ע לא היתה נוהג דעתו מאלו שעוסקים בסיגופים ובתעניות, יום אחד בא לעיירה, והיה זה ביום שמחמת "עצירת הגשמים" גזרה בו הקהילה תענית ציבור. הרבי מאפמא לא שעה לכך, נכנס לאכסניה, התפלל, וישב לשולחן לסעוד. מששמעו על כך אנשי העיר, באו אליו כשהם נרעשים: רבי! היום הזה אסור באכילה!!! יום של תענית ציבור הוא אצלנו! אנו צריכים לגשם! השיב להם הצדיק בנעימות: לשם מה בעצם אתם זקוקים לגשם? – הלא כדי שייטן השדה תבואתו, שידיה היבול טוב ותהיה לכם פרנסה. ומה אתם עושים לשם כך? מכריזים על צום ומראים על ידי כך לריבונו של עולם, שאפשר בלא פרנסה, בלא אכילה ושתיה. וכי זו הדרך? אוי – שומים שומים! הרי הדרך להתנהג במצב זה, הפוך היא! להרבות באכילה, להרבות בשתייה! אדרבה, יראה נא ריבונו של עולם, שצורכיהם מרובים, ואז בוודאי לא ימנע מכם את טובו ויתן לכם גשמים די והותר...

יברכך ה' וישמרך (ו.יבד)

יברכך – בממוק, וישמרך מן המזיקין (ספרי). לכאורה מה הקשר בין שני הדברים הללו? – אלא תירץ הגה"ק רבי יהונתן איבשיץ זי"ע, לפי מה שמוכא בחז"ל (ב"מ מב) "אין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר המנוקב". וכנגד זה אמרו (חולין קה) שלמזיקים יש שליטה רק בדבר שאינו שקול ומנוקב, אם כן יש כאן שני הפכים בנושא אחד. (ובאמת תמיהו על זה התוס' בתענית ח). על זה אמר הספרי: "יברכך בממוק" – היינו באינו מדוד ואינו שקול. "וישמרך מן המזיקין" – שכרגיל כוחם יפה בכעין זה...

אמר הכותב: לפני כשנים עשרה שנה יצא לי להשתתף בשיעורו המפורסם במוצי"ש של הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א. (היה זה עוד בזמן שהשיעור נערך בבחכנ"ס המיתולוגי 'היודים' שבשכונת הכוכרים בירושלים), וגם שם שאל את השאלה הנ"ל – מה הקשר בין "יברכך בממוק" ל"וישמרך מן המזיקין"? אלא ענה והסביר בדרך צחות: אני אומר לכם מה הפשט: "יברכך – בממוק", "וישמרך" מן המזיקין – 'ממם הכנסה'... והסביר בחיוב: כאן בארץ שלנו אדם עובד, עושה, מרוויח כסף, מיד מגיעים אליו אלו... ממם הכנסה ומתלכשים עליו... אז מברכת אותו התורה: "וישמרך מן המזיקין"...

ויהי המקריב ביום הראשון נחשון בן עמינדב למטה יהודה וקרבתו קערת כסף אחת (ז.יב)

שאל הרח"ק רבי פנחס מקוריין זי"ע וכן הרח"ק בעל המאור ושמש זי"ע – הרי כל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא צרה, מה הצרה כאן? אדרבא, הלא הקריב את הקרבן הראשון בחנוכת הבית ואין לך שמחה גדולה מזו? וגם, מה מעם שהזרה ונשנתה פעמים המלה "קרבתו"? אלא ההסבר הוא: כשאמר משה לנחשון בן עמינדב שהקב"ה בחר בו להקריב את הקרבן הראשון היה לו צער ועגמת נפש מזה, ואמר: מי אני ומה אני שזכיתי לגדולה זו, וזהו – "ויהי", שברון לב וצער רב היה לו לנחשון, בגלל ענוותנותו. ולכן נאמר כאן "ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב" מה שאין אצל שום נשיא אחר, כי הקב"ה ראה בצעריו של נחשון וקבל את זה כמו שהקריב את עצמו, וזהו "את קרבנו" – נחשון בן עמינדב, הקרבן היה נחשון גופו, ורק לאחר מכן נאמר מה היה קרבנו אשר הקריב ככל הנשיאים: "קערת כסף אחת"...

ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן דעואל (ז.מב)

מסופר שפעם ביקר הרח"ק בעל האזהב ישראל מאפסא זי"ע בכרדמשוב, היה הזה "ביום שישי ערב שבת פרשת נשא". והיה נצרך לקבץ סכום רב לצורך דבר גדול ונתנו לו נדבות הגונות. עמד ודרש לפניכם: אברככם בברכת כהן מפרשת השבוע: "ביום השישי" - בשבוע, "נשיא" - הנשיא והתרוממו, "לבני גד" - גומלי דלים (שבת קד). "אליסף" - אל תסופו מהעולם לפני זמנכם, ותזכו ל"בן דעואל" - בנים שתהיה להם ידיעה בתורה...

אבות פרק א'

אמר הכותב: בשבוע זה מתחילים שוב ללמוד פרקי אבות לאחר שסיימנו ללמוד את הששה פרקים במיכוב הראשון בין פסח לשבועות. והסדר הוא כך: כאמור, השבוע מתחילים פרק א' עד שמסיימים. ובשבת שקורין פרשת פינחס מתחילים בפעם השלישית, ובשבת שקורין סדר שופטים מתחילים בפעם הרביעית. והואיל ואין בין פרשת שופטים לראש השנה אלא שלוש או ארבע שבתות בלבד, לכן בשבתות האחרונות כופלים ואומרים שני פרקים ומסיימים בשבת שקודם ראש השנה. ודורשי רשימות נתנו סימן לשבתות ההתחלה שלאחר חג השבועות - "נפ"ש", היינו, השבתות שקורין בהם פרשיות השבוע: נשא, פינחס, שופטים. ויפה סימן זה לפרקי אבות לפי שכל מילי דאבות יפים ל"נפש" לרפא אותה ממידות רעות...

הם אמרו שלשה דברים, הו מתונים בדיו, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה (א.א.)

"והעמידו תלמידים הרבה" - בתורה כתוב (דברים וז). "ושננתם לבניך". ודרשו חז"ל (הובא ברש"י) "אלו התלמידים". ונשאלת השאלה מדוע, אפוא, לא נכתב מפורש: "ושננתם לתלמידך"? היה אמר הגאון רבי יחזקאל סרנא זי"ע - להודיעך שאם לא מתייחסים לתלמידים כבנים - גם תלמידים אינם!...

סח הגה"ק בעל החזון איש זי"ע מעשה בגביר, מוקיר תורה, שבא לפני ראש ישיבת מעלו, וביקש הימנו להציע לו חתן מטובי הלומדים ובהירי הישיבה. כי הוא מהפח בחור המוכן לשקוד על דלתי התורה כל ימי חייו, והוא מצידי יאפשר יוספק לו כל צרכיו... הכניסו ראש הישיבה לבית המדרש, וכה אמר: שא עיניך וראה, במי תהפוך, ומי ישא חן בעיניך? עיניו של הגביר החלו משוטטות אנה ואנה, במאות השקדנים ועמלי התורה, ולבסוף נחו על בחור פלוני, שמתקיות לימודו שבה אותו לחלוטין. מי הוא זה - שאל הגביר? זה, בני יחידי - ענה ראש הישיבה. אכן, ראוי הגאון לבן כזה, הרחק לעצמו אורחנו הגדול. מאידך, הוא ראוי גם למחותן חשוב יותר... אדהכי והכי, ממשיך הגביר ומסתכל סביבות היכל הישיבה, מבחין באחד הלומדים, ופונה שנית לראש הישיבה: ומי זה? אף הוא בני יחידי - השיבו הראש הישיבה. הבחין הגאון במבוכתו של הגביר, והקדימו בהסבר: דע לך, ארבע מאות בנים יחידים לומדים בישיבתנו!...

יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך (א.ה)

את משנה זו הסביר הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע כך: ישנם אנשים הנמנעים מלהזמין אורח לביתם, וזאת בתואנה כי לא ידעו מראש על בואו ולא הכינו מאכלים הראויים לכבודו... כלפי אנשים אלו מופנים הדברים "יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך" - אל תכבד על עצמך, אין צורך שתכין לקראת האורח מאכלים מיוחדים במינם. אלא "ויהיו עניים בני ביתך" - כשם שבעבור בני הכית תמיד יימצא במטבח דבר מאכל כלשהו - כן עליך לנהוג כלפי האורחים העניים, כאילו אף הם בני ביתך...

ובספר מדרש שמואל פירש: "יהי ביתך פתוח לרווחה" - מתי יהיה ביתך פתוח לקראת הרווחה ולקבלת ברכת השמים? כאשר "יהיו עניים בני ביתך" - כשיהיה ביתך מקום שבו מסתייעים העניים בכל עת. כי בזכות שאתם מושימים עזרה לעניים - תוושעו גם אתם!...

הוא היה אומר, אם אין אני לי, מי לי. ובשאיני לעצמי, מה אני. ואם לא עבשיו, אימתי (א.ד)

שאלו את הרח"ק בעל האמרי אמת מגור זי"ע: שנינו (במסכת ברכות ה.א) "אם רואה אדם שייצרו מתגבר עליו, יעסוק בתורה. ניצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע. ניצחו - מוטב, ואם לאו - יזכיר לו יום המיתה". והשאלה היא: ואם לא ניצחו גם לאחר הזכרת יום המיתה? השיב הרבי: "יזכיר לו יום המיתה, הכוונה היא 'ליום הזה', שעצם היום הזה עומד הוא למות, לעבור ולהלך מן העולם. ובזו העצה - סיים הרבי, נוצחים את היצר בוודא!..."

שמואל אומר עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה הרבה (א.טז)

כלל גדול נותנים לנו כאן חז"ל - הסביר הגה"ק החיד"א זי"ע: "אמור מעט" - אל תודיע מראש על המעשים הטובים שאתה עומד לעשות, או אז "ועשה הרבה" - אז תהיה עשוייתך מרובה, כי מי שמרבה דיבורים ומצחיר "אני הולך ללמוד" - יוצר עיכובים. וכך אמרו חז"ל (פנהדרין כו): "מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה". ומפרש רש"י: "מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה... מועלת להשביח הדבר שאין מחשבתו מתקיימת, אפילו לדברי תורה - כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות". וכך מספרים חז"ל (מדרש רבה ויקרא לה.א) על דוד המלך ע"ה, שאמר על עצמו: "בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, והיו רגלי מוליכות אותי לבתי כנסת ובתי מדרשות". ומדוע לא היה אומר מראש שכוונתו ללכת לבית הכנסת או לבית המדרש - אלא מוכרחים לומר שעשה זאת בכדי שלא יוצרו עיכובים בדרכו עקב אמירתו...

על דרך זה פירש החיד"א זי"ע את דברי שלמה המלך "ע"ה (קהלת ז.כג) "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני" - אם אני אומר ומודיע שאני הולך ללמוד ולהתחכם - הרי הודעה זו גורמת לי "שהיא" החכמה נעשית "רחוקה ממני"...

וכך גם המשיך ופירש: בפרק ב' משנה ד' מובא: אל תאמר "לכשאפנה אשנה שמה לא תפנה" - אל תאמר ותספר שאתה הולך ללמוד ולשנות, כי האמירה הזאת יכולה לגרום לעיכובים, וכבר יש חשש "שמה לא תפנה"...

הוא היה אומר נגיד שמיה אבד שמיה (א.יד)

בתפארת ישראל (סימן מ"ח), ביאר את משנתנו, באופן זה: "נגיד שמיה" - מי שרוצה לגדל את שמו בעולם, בחושבו שעל ידי שירדוף אחר הכבוד, ושיגהו, ידע נאמנה: "אבד שמיה" - גם מעט הכבוד שהיה לו, יאבד. כמו שאמרו חז"ל "כל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו"...

הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע הסביר פעם כוונת מאמרם ז"ל: "כל הכורה מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו. וכל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו. ולכאורה, מה הנפקא בין שניהם? הלא מצבם שווה? שכן בשניהם, או שהכבוד רודף אחריהם, או שהם רודפים אחר הכבוד, וסוף דבר לשניהם אין כבוד? אלא אמר החפץ חיים זי"ע, יש, אמנם, חילוק. הידעתם אימתי? בימי הזקנה! כאשר פסק מהם כוח הרדיפה אחר הכבוד, או הכריחה ממנו. הנה, אותו שכל ימיו ברח מפני הכבוד, כעת, שאין בכוחו יותר לכרוח - הכבוד משיגו... והשני, שרדף כל ימיו אחר הכבוד, כעת, שהזדקק, ושוב אין בכוחו לרדוף אחר הכבוד, הרי לא יוכל להשיגו... ואיננו!...

הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע היה מפרש באופן זה, את ההבדל שבין הרודף והבורח: "הכורה מן הכבוד" - הרי הוא בראש והכבוד מאחוריו. "הרודף אחר הכבוד" - הרי הכבוד בראש והוא מאחוריו... נו, מה כדאי יותר?!

מסופר על הרח"ק רבי אברהם חיים מפלאננטש זי"ע שהיה חותנו של הרח"ק בעל הדברי יואל מסאטמר זי"ע, שעשה פעם את השבת באחת מן הערים הגדולות דאז. כאשר יצא מן העיר, ליווהו כל אנשי העיר, אנשים נשים ומפ, כראוי לגברא רבה כמותו. פנה הצדיק אל אנשי העיר, ושאל: הנה אמרו ז"ל: "כל הכורה מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו". משום כך, תמה אני, וכי הכורה מן הכבוד אני, שהכבוד ירדוף אחר, ואזכה לכל הכבוד הלזה שאתם חולקים לי? אלא, כוונת דבריהם ז"ל כך היא, הפטיר הרבי: "כל הכורה מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו" - כלומר, אותו כבוד שהיה מגיע לו, נוחלים אותו בניו ויוצאי חלציו "אחריו". ומאחר שאבי הקדוש הרח"ק רבי משה מרדוואדוב זי"ע, ודאי ברח מן הכבוד, לכן מגיע לי כל כבודו... ובזה המשיך ופירש את דברי יוסף הצדיק: "והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים" (בראשית מה. ג). יוסף אמר: "והגדתם לאבי, את כל כבודי - במצרים", כל הכבוד שיש לי במצרים, בא מכוח אבי, שהוא ברח מן הכבוד, לכן רודף הכבוד אחריו...

חסיד אחד שאל את הרח"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זי"ע - ילמדנו רבינו, הא דאיתא ש"כ"ל הכורה מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו. ואני, מתאמץ תמיד להתרחק מן הכבוד, ועם כל זה, אינני רואה שיהיה הכבוד בא אלי? השיב לו הרבי: סיבת הדבר היא, שבשעה שאתה בורה, אתה מסתכל לאחוריק, לראות עם הכבוד רודף אחרך!...

שאלו את הרח"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע: אדם הכורה מן הכבוד, על שום מה הוא בורה? לא מפני שאינו יכול לסבול אותו? אם כן, מדוע מגיע לו עונש שהכבוד רודף אחריו? השיב הרבי: אכן ראוי הוא לעונש, התדעו למה? משום שעצם הכריחה מן הכבוד, אין היא ממידת השלימות. חייב אדם להגיע לדרגה כזו, שלא יהא מתפעל ממציאות של "כבוד", שלא ירגיש, שלא יהוש. וכל זמן שיש לו צורך לכרוח מן הכבוד - סימן שאצלו הכבוד עדיין במציאות של מה...

לע"נ - הרב דוד אריה זיל בן יבלחט"א הרב ישראל שליט"א - גלב"ע י"ג תמוז ומרת בילא דבורה צירל בת ר' מיכאל דב ע"ה - גלב"ע י"ח כסלו - ת.נ.צ.ב.ה.